

Aly Mihrhojagly

Category: Edebiýaty öwreniş, Filosophiýa, Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 21 январа, 2025

Aly Mihrhojagly Aly Mihrhojaogly

Aly Mihrhojaogly ýa-da Gul Aly (Aly, Horezmli Galy), XII asyryň ahyrlarynda we XIII asyryň başlarynda Horezm sebitlerinde ýaşap geçen türkmen şahyry. Tatar alymlarynyň Gul Alyny Idil (Wolga) derýasynyň boýundaky Bulgar ilinde ýaşap geçendigini we tatar şahyrydygyny subut etmäge çalyşýandyklary üçin bu şahyryň ömri barada entek jedelli we çözülmeli meseleler köp.

Gul Aly 1183-nji ýylda doglupdyr. Ol türkmen edebiyaty öwreniş ylmynda «Kyssaýy-Ýusup» eseri bilen giňden tanalýar. Bu eser 2005-nji ýylda Türkmenistanyň Golýazmalar institutynyň «Miras» neşirýaty tarapyndan kitap görnüşinde neşir edilip, okyjylar köpçüligine ýetirilipdi.

Şahyryň hakyku ady belli däl, ýöne «Kyssaýy-Ýusubyň» ahyrynda geçýän «Gul Aly» sözi onuň edebiyat taryhynda bu at bilen tanalmagyna getirdi.

«Kyssaýy-Ýusup» Gul Alynyň bize gelip ýeten ýeke-täk eseridir. Eser Gündogar edebiyatynda onlarça şahyr tarapyndan işlenen «Ýusup-Züleýhanyň hekaýatyny» türkmen edebiyatynda, galyberse-de umumy türki edebiyatynda ilkinji bolup beýan edýändigini üçinem Gul Alynyň edebiyat taryhyndaky orny aýratyn uludyr. Tatar edebiyatyny öwreniji alymlar Gul Alyny doganlyk tatar edebiyatynyň düýbünü tutujy we beýik tatar şahyry hasap edýärler. Hut şonuň üçinem 1983-nji ýylda Moskwada we Kazanda şahyryň 800 ýyllygy we «Kyssaýy-Ýusubyň» ýazylmagynyň 750 ýyllygy umumy türki medeniýetiniň uly ýubileý günü hökmünde dabara bilen bellenilip geçildi.

ÖMRI

Şahyr hakyndaky az sanly maglumatlar şejerelerde, rowaýatlarda

we legendalarda saklanyp galypdyr.[1]

Türkmen çeşmelerinde «Kyssaýy-Ýusubyň» awtory Aly Mihrhojaogly diýip geçýär. [2] Aýtmaklaryna görä, Aly Mihrhojaogly orta asyrlarda ýaşap geçen türkmen şahyrydyr. Ol Horezmde ýaşan türkmen taýpalarynyň birinde doglupdyr we ömrüniň kyrk ýyldan gowragyny Horezmde geçiripdir. Aly Mihrhojaogly Köneürgenjiň medreselerinde müderrislik (mugallymlyk) edipdir. «Kyssaýy-Ýusup» eserini bolsa 1233-nji ýylda 50 ýaşynyň içinde tamamlapdyr.

Tatar çeşmeleri bolsa, Gul Alyny Idil-Çuman sebitinde doglan we Bulgar döwletiniň şazadasy Abdylly begiň agtygy diýip hasap edýär. [2] Ýöne tatar alymlary hem şahyryň Horezmde ýaşandygyny we uzak ýyllaryň dowamynda ders berendigini inkär etmeýär. Şahyr mongol basybalyjylarynyň Horezmi we Köneürgenji weýran etmegi bilen gyrgyz sähralaryna göçüp gidipdir, biraz wagt geçenden soň bolsa dogduk mekany bolan Zeýe göçüpdir.

Gul Aly mongol basybalyjylaryna garşy bolan söweşleriň birinde (1234-1240) wepat bolupdyr.

Şahyryň yslam filosofiýasy, şerh we edebiýat boýunça ýazan kitaplarynyň bardygy çak edilse-de, häzirlilikçe edebiýaty öwreniş ylmyna «Kyssaýy-Ýusupdan» başgasy mälim däldir.

ÇEŞME

- 1). «Gul Aly, Türkiýeden daşarky türki edebiýatlaryň antologiýasy» («Kul Ali, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi»);
- 2). Aly Jin «Garyşyk dilli eserlerden Alynyň «Ýusup we Züleyha hekaýaty» («Karışık Dilli Eserlerden Ali'ni Yusuf ile Züleyha Hikayesi», Turkish Studies, tom 5/1, 2010;
- 3). Aly «Kyssaýy Ýusup» Türkmenistanyň milli medeniýetiniň «Miras» neşirýaty, Aşgabat-2005 ý; Çapa tayarlan: Geldi Nazarow, Toýly Guzuçyýew, Atabaý Nazarow. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly